

УДК 633.2.033; 633.2;636.084.22

О. М. Жукорський, кандидат біологічних наук
Л. І. Рак, кандидат сільськогосподарських наук
Г. П. Дутка, Я. Романовський

Тернопільський інститут АПВ УААН

ЕФЕКТИВНІСТЬ УТРИМАННЯ ХУДОБИ НА ПАСОВИЩАХ РІЗНОГО ТИПУ

Представлено результати порівняльної оцінки пасовищ різного типу: багаторічних культурних із злаково-бобовим травостоєм при різних схемах удобрення і за відсутністю можливості створення таких пасовищ. Запропоновано порівняльну економічну ефективність різних режимів використання, у тому числі і пасовищного, вегетаційної маси однорічних фітоценозів з різним періодом кормової стиглості.

Ключові слова: *злаково-бобові суміші різної стиглості, урожай, продуктивність, економічна ефективність.*

Становлення товарного м'ясного скотарства неможливе без організації і постійної підтримки в доброму стані багаторічних культурних пасовищ і сіножатей. Причому створення їх має базуватися на високоефективних і в той же час малозатратних технологіях і узгоджуватися з інтенсивними системами ефективного менеджменту.

Впровадження контурно-меліоративної системи землеробства в Тернопільській області передбачало оптимальні співвідношення між різними видами угідь (рілля, луки і пасовища природні та сіяні, ліси, водоймища та інше). Експериментально встановлено, що найбільш ефектив-

ним способом захисту від ерозії схилівих земель, вилучених з ріллі в процесі впровадження нової системи землеробства, є створення ґрунтоохоронних і меліоративно облаштованих культурних фітоценозів з багаторічних бобових і злакових трав для багаторічного і ефективного випасання і заготівлі сіна. Культурні багаторічні пасовища створюються і на рівнопрофільних землях, оскільки на відміну від старого стереотипного уявлення про пасовище, що традиційно склалось у виробників, пасовище для м'ясної худоби повинно бути не просто площею з певним травостоєм. На сьогодні це має бути самостійна структурна виробнича одиниця (розмір її може бути різний), яка забезпечує м'ясну худобу повноцінним пасовищним кормом з метою одержання високих приростів.

Багаторічними дослідженнями встановлено, що для вирівнювання виходу підножного корму по циклах стравлювання багаторічного пасовища і різноманітності корму впродовж вегетації необхідно висівати кілька фітоценозів з різним періодом настання пасовищної стиглості; вносити мінеральні добрива, раціонально їх використовувати [1, 2, 3, 4].

Продуктивність багаторічних злаково-бобових або тільки злакових пасовищ регулюється використанням, зміною періоду часу перебування тварин на пасовищі, а термін використання в часі і просторі багаторічного пасовища може бути подовжений за рахунок створення прифермерських пасовищ короткотермінового використання, висіваючи озимі проміжні культури (ріпак, жито, тритикале), однорічні трави основного, поукісного та післяжнивного посіву.

Отже, стосовно доцільності багаторічних культурних сінокосів і пасовищ сьогодні сумнівів не має. Проведені нами дослідження засвідчують, що пасовища створені на чорноземах глибоких малогумусних з рівнопрофільним рельєфом, з злаково-бобовим травостоєм універсального напрямку формують в сумі за перші три роки використання при внесенні $N_{120}P_{90}K_{90}$ 1428 ц/га пасовищної трави, 250 ц корм. од., 35,7 ц перетравного протеїну або 325 ГДж ОЕ. Ця травосумішка була досить продуктивною навіть без внесення добрив. У сумі за три роки вона забезпечила при щорічному чотирикратному відчуженні 866 ц/га пасовищної трави, 181 ц корм. од., 18,7 ц перетравного протеїну і 197,1 ГДж/га обмінної енергії.

При цьому старіння пасовищного травостою знижувало його урожай, але не знижувало енергетичної поживності.

Пасовища, створені на еродованих схилах з специфічним набором трав при дотриманні всіх вимог технології, як свідчать дослідження Подільської дослідної станції, продукують 400-440 ц/га зеленої маси, або

82-87 ц/га сіна, що рівнозначно 42-44 ц/га корм. од. і 4,9-5,2 ц перетравного протеїну.

Складні взаємовідносини між промисловим і аграрним секторами народногосподарського комплексу, високі ціни на техніку, паливно-мастильні матеріали, мінеральні добрива, мала кількість або навіть відсутність насіння багаторічних злакових і бобових трав власного виробництва на нинішній день стримують повсюдне здійснення заходів по залуженню відчужених земель, створення на них сінокосів, пасовищ і насінневих ділянок довготривалого використання та диктують необхідність пошуку нових підходів до системи раціональної годівлі худоби.

До того ж малий відсоток багаторічних культурних пасовищ у кормовому кліні нині стримує подальший розвиток м'ясного скотарства в регіоні, а скошування зеленої маси культур сировинного конвеєра при вище означених чинниках сучасного функціонування аграрного сектору, перевезення і не завжди своєчасне попадання її в годівницю не забезпечує якісну годівлю і надто дорого коштує в порівнянні з випасанням.

Використання сумішок однорічних трав різного строку посіву і використання на випас сьогодні не є альтернативою випасання тварин на багаторічних культурних пасовищах, створених на рівнопрофільних землях чи схилах, на торфовищах або прирічкових смугах, оскільки через різні строки використання ці варіанти не йдуть ні в яке порівняння, але в екстремальних ситуаціях, особливо на прифермерських ділянках, цілком можливе.

Умови і методика проведення досліджень. У дослідному господарстві “Хоростківське” Подільської дослідної станції Тернопільського інституту АПВ УААН на чорноземах глибоких малогумусних упродовж 2001-2002 років проведено два науково-виробничі досліді по вивченню можливих варіантів використання однорічних кормових мішанок різного складу для випасання худоби.

У зрівнювальний період тварин випасали на старосіяному пасовищі із злаковим травостоєм, в якому частка різнотрав'я досягала 18-19%.

Однорічні трави (4 варіанти) з різним співвідношенням компонентів у нормах висіву і різним періодом досягнення кормової стиглості були посіяні біля тваринницького комплексу і використовувалися послідовно за двома схемами: контрольну групу молодняку ВРХ утримували в стійлі і зелену масу в кількості згідно раціону скошували, подрібнювали і підвозили кормороздавачами до годівниць; дослідну групу випасали на цих однорічних мішанках, застосовуючи порційний випас за допомогою елек-

тропастуха. При цьому враховували урожайність однорічних мішанок кожних 5 днів, їх хімічний склад, фази розвитку.

У структурі раціону піддослідних тварин концентрати складали 21% за поживністю, грубі корми – 5,4 і зелені корми – 73,6%. Концентрати давалися тваринам обох піддослідних груп вранці, а випасання однорічних мішанок здійснювалося двічі: рано і після обіду. Мішанки використовували в такій послідовності: горох + гірчиця біла, горох + овес, вика + овес, ячмінь + овес.

Упродовж всього періоду випасання визначався процент нез'їдених залишків як в стійлі, так і в полі, проведено облік затрат кормів, коштів та визначено в кінці досліду економічну ефективність різних режимів літнього утримання молодняку ВРХ на однорічних травах.

Порівняльна економічна ефективність різних режимів використання однорічних кормових мішанок

Показники	Групи тварин Режими використання	
	I група – 11 гол. Годівля з підвозу (скошування, подрібнення, підвіз і роздача зеленої маси в стійлі, контроль)	II група – 10 гол. Випасання зеленої маси з допомогою електропастуха
1. Додаткові витрати на використання кормів за 47 днів досліду, грн./га	185,69	-
1.1. Скошування зеленої маси спожитої за період досліду	125,14	-
1.2. Транспортування зеленої маси	37,0	-
1.3. Роздача зеленої маси в стійлі	23,55	-
1.4. Вивантаження гною і залишків кормів, грн.	30,90	7,7
2. Витрати на вирощування однорічних мішанок, грн./га	189,0	189,0
3. Витрати на електроенергію, грн.	20,0	103,4
4. Всього витрат за період досліду, грн./га	425,59	300,1
5. Спожито зеленого корму (в середньому), ц/га	187	187
6. Те ж в кормових одиницях, ц/га	35,5	35,5
7. Собівартість 1 ц зеленого корму, грн.	2,3	1,6
8. Собівартість 1 ц кормових одиниць, грн.	11,9	8,45
9. Середньодобовий приріст за період досліду, г	674	717
10. Валовий приріст за період досліду, ц	3,48	3,37
11. Витрати зелених кормів на 1 ц приросту, грн.	122,3	89,0

Результати досліджень. Як засвідчили результати досліджень, додаткові витрати на використання зеленої маси однорічних мішанок при стійловому утриманні молодняку ВРХ (скошування, транспортування і роздача зеленої маси в стійлі, вивантаження гною і кормових залишків, витрати на електроенергію) перевищують витрати при випасанні цих же мішанок в роки з високою продуктивністю останніх на 41,8%. При цьому собівартість 1 ц спожитого зеленого корму відповідно склала 2,3 і 1,6 грн., а собівартість 1 ц кормових одиниць – 11,9 і 8,45 грн.

Великої різниці в прирості живої маси тварин обох піддослідних груп за період досліду не виявлено (+6,4% на користь випасання), а от різниця у витратах зелених кормів на 1 ц приросту була значною: при скошуванні, подрібненні, перевезенні і роздачі їх в стійлі вони склали 122,3 грн., а при випасанні – 89,0 грн. (табл.).

Висновок. Таким чином, в системі годівлі молодняку ВРХ при відсутності можливостей створити багаторічні культурні пасовища, випасання кормових мішанок однорічних кормових культур, як один із чинників одержання більш дешевої продукції тваринництва, може бути використаний в сучасному кормовиробництві. При цьому слід орієнтуватися на однорічні культури з малою нормою висіву і невисокою ціною на насіння.

Бібліографічний список

1. Куксин М.В. Создание и рациональное использование культурных пастбищ. – К. «Урожай», 1973. – С. 276.
2. Тоомре Р.И. Долголетние культурные пастбища. – М.: Колос, 1966. – С. 216-217.
3. Черкасова В.А. Залужение склонов. «Земледелие», 1965. – № 11.
4. Ярмолюк М.Т. Агроекологічні основи створення і використання культурних пасовищ у Західному регіоні України. – Оброшино: Вид. Інституту землеробства і тваринництва Західного регіону УААН “Сільський господар”, 2001. – 248 с.